

הרב **אפרים דיינרד** נכתב גם **דיינארד**; **שם עטו**: **אדיר**; **תר"ו**, 1846, שוסמאקן^[דרוש מקור], **לטיבה**^[דרוש מקור] – **כ"ח בסיוון ה'תר"ץ** 24, **ביוני**, 1930 **ניו יורק**, (**ביבליוגרף וסופר** עברי ואידי) כתב גם באנגלית), אספן ספרים וסוחר ספרים; מגדולי הביבליוגרפים העבריים של **העת החדשה**. לוחם נגד **החסידות הקבלה והנצרות**.^[1]

דיינרד היה דמות צבעונית ומרתקת, הרפתקן והוזה, תייר מחפש מציאות, **מו"ל** וגם זייפן, בתחום הספר העברי. עוד בהיותו איש צעיר החל בנסיעות ובמסעות, שבהם בצד התיירות לשמה, גם חיפש, גילה, רכש ואסף ספרים עבריים עתיקים, **כתבי יד** ודפוסים ראשונים. חלק מהספרים שהדפיס בערוב ימיו בארצות הברית נשאו חותמות של דפוס ישן באירופה, לעתים באופן אירוני.^[2]

תוכן עניינים

[הסתרה]

- [1תולדותיו](#)
- [2פעולתו הביבליוגרפית וכתביו](#)
- [3מספריו](#)
- [4לקריאה נוספת](#)
- [5הערות](#)
- [6קישורים חיצוניים](#)

תולדותיו[[עריכה](#) | [עריכת קוד מקור](#)]

מסעו המפורסם הראשון היה ל**חצי האי קרים**, אל חכמי **הקראים** האחרונים. הוא פגש שם את החכם הקראי הידוע **אברהם פירקוביץ**, ובשנת ה'**תרל"ג**) סביבות (1873 רכש אצלו מידע, התפלמס איתו וקנה ספרים. את התגליות שלו מספרות הקראים מכר לספרייה הרוסית הלאומית המלכותית ב**סנקט פטרבורג**, וביניהם זיזפים רבים שהגיעו בעקבותיו לספריות ברחבי העולם וביניהם ספריית אוקספורד והספרייה הלאומית של הקונגרס בארצות הברית. הוא גם ערך מסעות גילוי ורכישה באסיה וב**צפון אפריקה**.^[3]

בשנת ה'**תרל"ה** (1875) הדפיס את ספרו של צבי ליפשיץ מקובנה "תולדות אבן רשף" ולמעשה היה הראשון אשר פרסם בעולם את דבר הזיזפים של פירקוביץ'.

בשנת ה'**תרל"ט** (1879) היה מעורב בפולמוס בעיר **קובנה** בין הרץ, מו"ל **המליץ** ובין פרומקין, מו"ל כתב העת המשכילי "קול", וצידד בראשון. לאחר משפט מתוקשר, פרומקין שינה את שמו בניסיון לחמוק מהשלטונות ונתפס. סמוך לתפיסתו דיינרד עזב את העיר והואשם בידי המשכילים בכך שהוא תומך בחרדים (שאינם חסידים), והיה בין המוסרים את פרומקין.

לפי עדותו, בשנת ה'**תר"מ** (1880) **עלה** דיינרד בפעם הראשונה ל**ארץ ישראל**. הוא עסק בפעילות **ציונית**, וניסה לשלב בין אספנות ספרים וציונות. בארץ שהה כמה שנים לשם הכרת הארץ ובדיקת האפשרויות לעליית **יהודי רוסיה** והתיישבותם. בהמשך לעדותו, הוא מספר ששב ל**אודסה** והקים שם בית מסחר לספרים, והפכו למרכז תרבות ומדעי **יהדות** בעיר. לצד בית המסחר הקים בית דפוס שעסק בהדפסת ספריו וספרי התנגדות לתנועת ה**חסידות**.^[4]

בשנת 1888 **היגר** דיינרד לראשונה ל**אמריקה**, ובין שאר עיסוקיו שם ניסה גם להקים מושבה יהודית חקלאית במדינת **נוודה**. לאחר שנכשל נסיון הקמת המושבה שב לנדודיו ולסיריו בעולם.

בשנת 1913 [עלה לארץ בשנית](#); הפעם ניסה את מזלו בעיר [רמלה](#). הוא ניסה להקים שם [מושבה](#) חקלאית יהודית, ניהל מסע תעמולה נמרץ לשם כך והסתכסך עם השלטונות העות'מאנים. בשנת 1916, באמצע [המלחמה העולמית הראשונה](#), גורש בידי [הטורקים](#) מהארץ.

דיינרד שב לארצות הברית תוך כדי מלחמת העולם הראשונה, ומשנת 1916 עד מותו ישב בארצות הברית. הוא התנגד להצהרת בלפור, וראה בה מזימה נוצרית אנגליקנית, וכן למינוי הרב קוק לרב ראשי, בטענה שהיה רב חסידי, ושמדובר ב"רבנות מטעם" הממשל. כרב של ארגון הדסה כתב ספר "זכרונות בת עמי"^[5] בו מספר את תולדותיו ובעיקר את השתלשלות התנגדותו לחסידות, כולל, בין היתר, ביקור בחצר הרבי מליובאביץ המכונה [האדמו"ר הרשב"ב](#). (חלק מסיפוריו אלו הוזם עם השנים. בספרו זה, ובספרים אחרים תקף את הקבלה והאשים את החסידות שהיא למעשה נצרות קתולית^[6]).

לאחר מכן, בניו אורלינס במשך שנים עשר שנה ועד מותו, עסק בעיקר בהתנצחות עם הנצרות.

הרב אפרים דיינרד נפטר בניו יורק בכ"ח בסיוון התר"ץ, (1930) בגיל 84.

פעולתו הביבליוגרפית וכתביו[עריכה | עריכת קוד מקור]

אוספיו העבריים העשירים שימשו אותו למחקר הביבליוגרפי, וכן להקמת מחלקות לספרים עבריים בספריות הגדולות והחשובות של אמריקה: ספריית הקונגרס, ספריית אוניברסיטת קולומביה בניו יורק, ספריית בית המדרש לרבנים ע"ש שניאור זלמן שכטר אף היא בניו יורק, והספרייה הציבורית של ניו יורק. הספרים נקנו ממנו על ידי נדבנים יהודים עשירים, שתרמו אותם לספריות הללו.

בצד פעילותו הביבליוגרפית כתב דיינרד ספרי מסעות, מדריכי תיירים, ספרי תעמולה ציוניים, ביוגרפיות, ספרי זכרונות, וספרי פולמוס חריפים נגד הנצרות, נגד החסידות ועוד. הספקיו היו עצומים, והוא היה סופר שופע ופולמוסן פורה מאד. רוב יצירותיו הללו נשכחו עם השנים, אך תרומתו החשובה לביבליוגרפיה העברית היא נכס צאן ברזל של תולדות הספר העברי. רשימותיו והקטלוגים שלו, הן מאירופה והן מארצות הברית, משמשות יסוד חשוב בחקר התרבות העברית בדורות האחרונים.

ספרו על בתי דפוס עבריים באמריקה עבור יהדות אירופה עמד ביסוד ספרו של הסופר האמריקני יוסף גולדמן "דפוס עברי בארצות הברית". כמו כן היה מחלוצי הז'אנר הפרודי, בספרות היידיש שהודפסה בארצות הברית סביב סוף מלחמת העולם הראשונה.^[7]

כתביו נותרו פזורים ברחבי העולם, כשאין מקום המרכז את כולם. רבים מספריו שהודפסו בארצות הברית היוו קוריוז בין ההוצאות לאור. הוא הדפיס ספר על משה מונטיפיורי בדפים מוזהבים גדולים, בתבנית שלא הייתה מוכרת באותה תקופה, וכן הדפיס על גבי ניירות צבעוניים ועבים, ואחד מספריו אף הודפס בדיו אדום.^[8] כמו כן הדפיס מהדורות שונות ואפילו גרסאות בודדות עבור מקבלי ספריו השונים, לעתים כשהמהדורה האחת שונה באופן ניכר מהמהדורה עבור קהל או יחיד אחר.

בערוב ימיו עסק בהתנצחות מול הנצרות. הוא הדפיס את ספרי חסדאי קרשקש מחדש, וכתב ספרים שונים המתפלמסים עם הנצרות, וביניהם ספר "באין דב ביער" - המתפלמס עם פרופסור יוסף קלאוזנר וטוען שישו לא היה ולא נברא. כמו כן הוציא ספר העוסק במומר משה שפירא ובנסיונות הזיופים של כתבים עתיקים.^[9]

מספריו[עריכה | עריכת קוד מקור]

דיינרד פרסם עשרות רבות של כותרים: ספרים, מחקרים, קטלוגים, רשימות ביבליוגרפיות, כתבי פולמוס ועוד. מאלה יצוינו הכותרים הבאים:

- תולדות אבן רש"ף, על פירקוביץ והקראים, ורשה, תרל"ה 1875.

- ספר משא קרים, על הקראים, [המזרים](#) ואחרים, ורשה, תרל"ח.^[10]
- מסעי אירופא, על יהודי אירופה ואנוסי ספרד, ורשה, תרל"ט
- מסע בארץ הקדם ומורה דרך לכל הנוסעים לארץ הקדושה ולמצרים, [פרשבורג](#), תרמ"ג.
- מלחמה לד' בעמלק, ספר פולמוסי נגד השימוש באתרוגי קורפו, ובעד אתרוגי ארץ ישראל, [ניו יורק](#). 1892
- ספר מפלגות בישראל, על הסובוטניקים, על החסידים ועוד, ניו יורק, תרנ"ט.
- זכרונות בת-עמי, לקורות היהודים ברוסיה במשך קרוב לשבעים שנה, סנט לואיס, תר"ף 1920.
- מלחמת תוגרמה בארץ ישראל, סט. לואיס, [תרפ"ו](#). 1926
- דפוס עברי באמריקה, רשימת כל ספרי ישראל בעברית, שנדפסו באמריקה, משנת תצ"ה עד היום, יפו-ניו יורק, [ה'תרע"ג](#). (1913)
- היער באין דוב, להוכיח שישו המצרי לא היה ולא נברא. סנט לואיס, [ה'תרפ"ט](#).
- מגילת סתרים, אודות מעשי משה מונטפיורי, נדפס בחמישים העתקים בלבד. [ניו יורק ה'תרפ"ח](#).